ZESZYTY NAUKOWE POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ 1981
Seria: GÓRNICTWO z. 109 Nr kol. 682

Małgorzata KOZDRÓJ-WEIGEL

PROGNOZOWANIE PRZERW W PRACY MASZYN I URZĄDZEŃ ELEKTRYCZNYCH POD NAPIĘCIEM 500 V I 6 kV NA POWIERZCHNI I NA DOLE KOPALNI WĘGLA

Streszczenie. W artykule omówiono przykład zastosowania rozkładów prawdopodobieństwa Poissona i Poly'a do prognozowania przerw losowych w pracy urządzeń elektrycznych w konwencjonalnie przyjętym przedziale czasu.

Jednym z narzędzi badań prognostycznych są modele probabilistyczne dające możliwość przewidywania przerw w pracy maszyn i urządzeń kopalń węgla kamiennego (KWK) w określonym i jednakowym dla wszystkich KWK przedziale czasu. Modele te uwzględniają całościowo wszystkie czynniki i ich wagę, co zezwala kierownictwu Zjednoczeń, poprzez uszeregowanie kopalń wg wielkości prawdopodobieństwa wystąpienia awarii, na śledzenie w czasie poprawy, względnie pogarszanie się pracy dozoru danej kopalni.
Opierając się na wynikach obserwacji i teoretycznych założeniach procesu stochastycznego z czasem ciągłym, tzn. procesu Markowa, możemy zauważyć, że dwie różne postacie funkcji $\lambda(x,t)$ prowadzą do wysunięcia właściwej hipotezy, dotyczącej rozkładów awarii urządzeń elektrycznych. W szczególności:

a. W przypadku gdy $\bar{x} \geq \sigma_x^2$, wówczas możemy przyjąć, że rozkładem teoretycznym zmiennej x w umownie przyjętym przedziale czasu jest rozkład Poissona

$$P(x,t) = \frac{(\lambda t)^x}{x!} e^{-\lambda t}.$$

Takie założenie jest równoznaczne z hipotezą, że $\lambda(x,t) = \lambda$ const = = const > 0, czyli, że awarie elektryczne są losowo niezależne. W tym przypadku najbardziej wiarygodną wartością jest $\lambda = \frac{\bar{x}}{t}$. Stwierdzenie zgodności rozkładu danych empirycznych z rozkładem Poissona może dostarczyć wiele cennych informacji, wyprowadzonych z praw statystyki matematycznej, przede wszystkim z tak zwanego twierdzenia Laplace'a, że unormowana zmienna losowa o rozkładzie dwumianowym (a zatem i Poissona) dąży ze wzrostem x do wartości dystrybuanty rozkładu normalnego. Z własności zaś rozkładu normalnego możemy np. wyprowadzić wniosek, że gdy w okresie czasu t liczba awarii przekroczyła wartość $\lambda t + 3\sqrt{\lambda t}$, to rozkład obserwowanych awarii nie jest poissonowski.

b. Zmienna losowa X w konwencjonalnie przyjętym okresie czasu podlega rozkładowi Poly'a, gdy $\bar{x} < G_x^2$. Wówczas, ze wzoru

$$\lambda(x,t) = \frac{v + x}{a + t}$$

(v oraz a - stałe) wynika, że $\lambda(x,t)$ jest wielkością zależną odwrotnie od czasu t. Zgodność rozkładów danych empirycznych z wymienionymi w punktach a,b rozkładami sprawdzamy za pomocą testu Pearsona, tzw. testu χ^2.

Ilustracja praktycznych badań w zakresie przerw w pracy maszyn i urządzeń elektrycznych

W przedstawionych niżej badaniach podstawą analizy statystycznej w procesie występowania awarii elektrycznych w KWK są dane statystyczne z obserwacji awarii w latach 1978 i 1979 odnotowane na odpowiednio przygotowanych siatkach i załączonych jako wykazy A_1, B_1, C_1 i D_1.
Z wykazów A_1 i B_1 otrzymujemy tablice 1 i 2 ilustrujące liczby awarii maszyn i urządzeń elektrycznych na powierzchni pod napięciem 500 V 6 kV w przyjętym umownie okresie czasu t = 10 dni w badanej kopalni. Liczebność obserwowanych dekad $n = \sum n_k = 73$.
Dla oszacowania przeciętnych odpowiednio m_1 i m_2 obliczamy średnie arytmetyczne x_1 i x_2 na podstawie tablic 1 i 2.

Tablica 1

k	0	1	2
n_k	57	13	3

Tablica 2

k	0	1	2
n_k	53	17	3

$$\bar{x}_1 = \frac{1}{n}\sum k \cdot n_k = \frac{19}{73} = 0{,}2603,$$

$$\bar{x}_2 = \frac{23}{73} = 0{,}315.$$

Odchylenia standardowe z próby $G^2 = \frac{1}{n}\sum k^2 \cdot n_k - \bar{x}^2$ wynoszą odpowiednio

$$G_1^2 = 0{,}2748, \qquad G_2^2 = 0{,}2980.$$

Ze względu na małą liczbę przedziałów stosujemy dla G^2 poprawkę $p = \frac{h^2}{12}$ (h = 1 dekada). Zatem $p = \frac{1}{12} = 0{,}833$.
Ostatecznie

$$G_1^2 = 0{,}2748 - 0{,}0833 = 0{,}1915,$$

$$G_2^2 = 0{,}2980 - 0{,}0833 = 0{,}2147.$$

Korzystamy z estymacji przedziałowej dla oszacowania prawdziwych wartości przeciętnych m: (i = 1 i 2)

$$\bar{x} - \mu_\alpha \frac{\sigma}{\sqrt{n}} < m < \bar{x} + \mu_\alpha \frac{\sigma}{\sqrt{n}},$$

gdzie μ_α jest wartością odczytaną z tablic rozkładu normalnego dla przyjętego współczynnika ufności $1 - \alpha$. W naszym przypadku $1 - \alpha = 0,95$; $\mu_\alpha = 1,64$.

$$0,2603 - 1,64 \cdot \frac{0,4376}{8,545} < m_1 < 0,2603 + 1,64 \cdot \frac{0,4376}{8,545}$$

$$0,1783 < m_1 < 0,3423$$

Podobnie oszacujemy m_2

$$0,315 - 0,089 < m_2 < 0,315 + 0,089,$$

czyli

$$0,226 < m_2 < 0,404.$$

Ponieważ $\sigma_1^2 > \bar{x}_1$, więc przypuszczamy, że dane liczbowe zawarte w tablicy 1 podlegają procesowi Poly'a.
Parametry a i v obliczamy za pomocą wzorów:

$$a = \frac{\bar{x}\, t}{\sigma_x^2 - \bar{x}} \tag{1}$$

$$v = \frac{\bar{x}^2}{\sigma_x^2 - \bar{x}} \tag{2}$$

a następnie prawdopodobieństwa $P_k(t)$ ze wzoru:

$$P(x,t) = e \cdot \binom{v + x - 1}{x} \left(\frac{t}{a + t}\right)^x \quad (x = 0,1,2,\dots). \tag{3}$$

Obliczone prawdopodobieństwa przedstawia tablica 3.

Tablica 3

k	n_k	$P_k(t)$
0	57	0,8279
1	13	0,1349
2	3	0,0372
Razem	73	1,0000

Wykaz przerw w sieci 500 V na powierzchni A_1

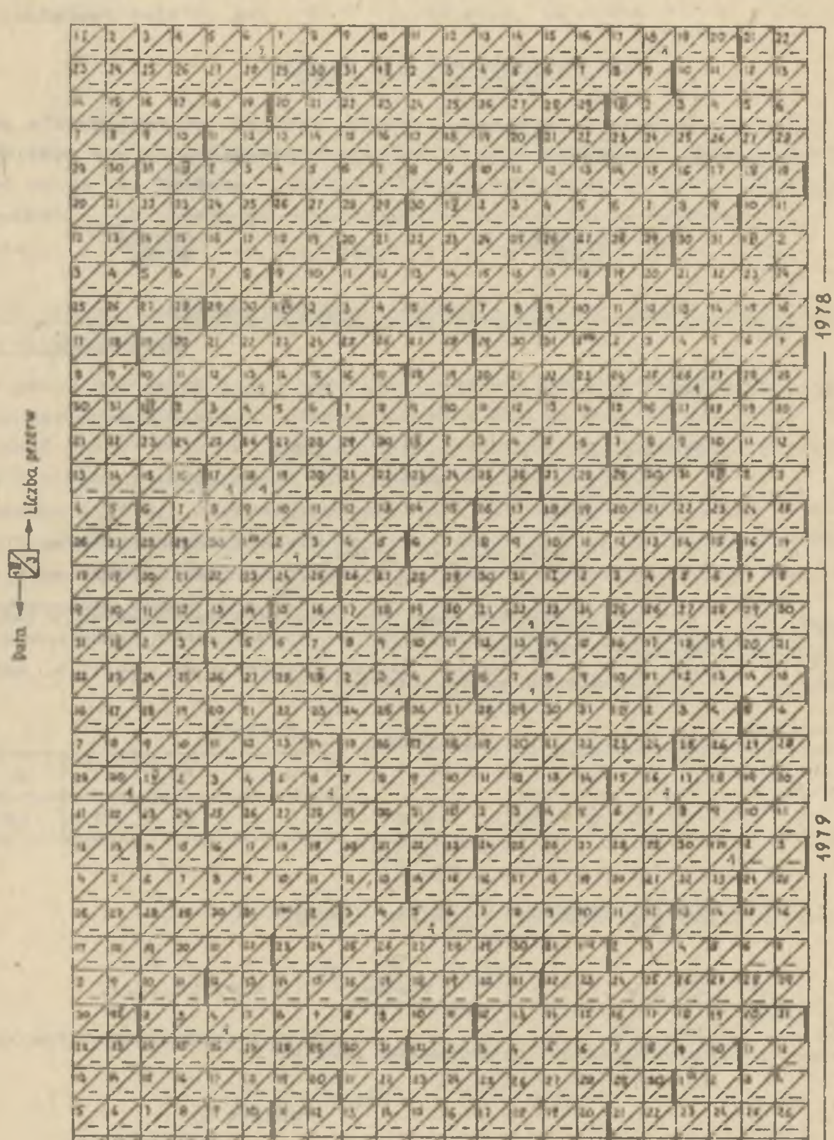

Wykaz przerw w pracy maszyn i urządzeń elektrycznych pod napięciem 6 kV na powierzchni

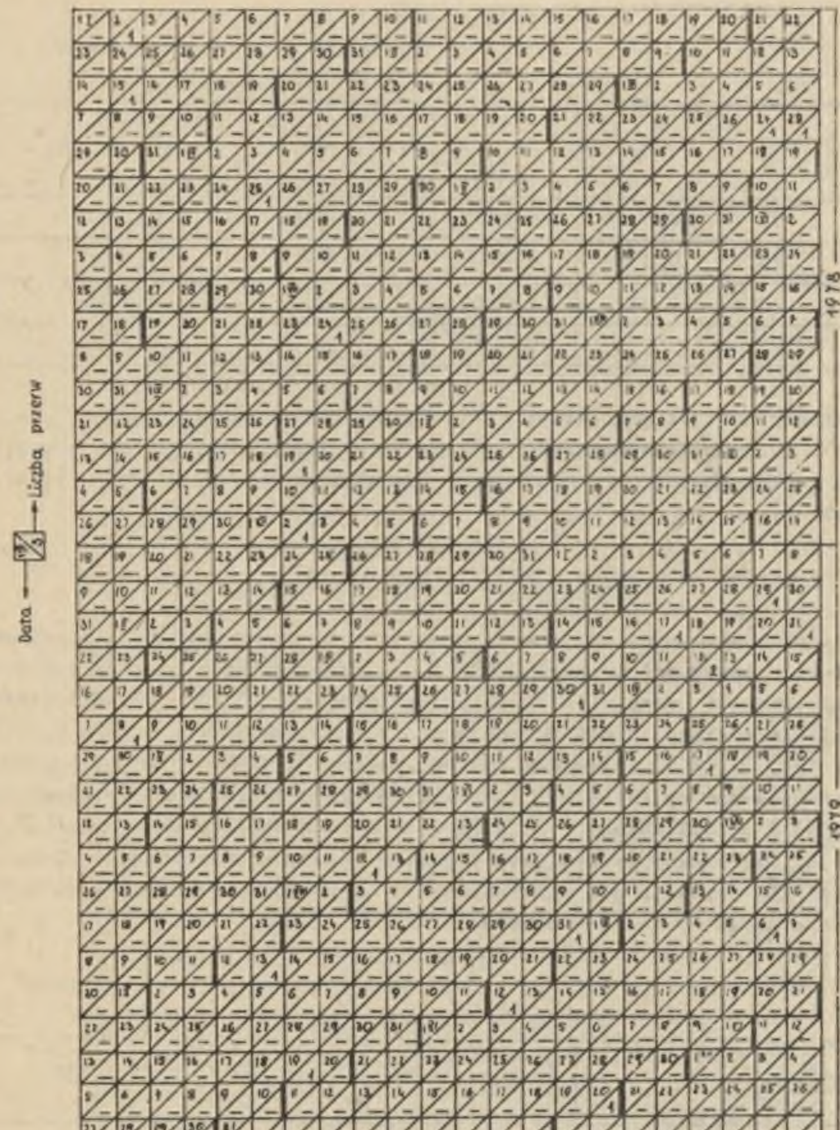

Hipotezę H_o, że badany proces jest procesem Poly'a, zweryfikujemy za pomocą testu χ^2 na poziomie istotności $\alpha = 0,05$. Obliczenia podane są w tablicy 4.

Tablica 4

k	n_k	p_k	np_k	$(n_k - np_k)^2$	$\left(\frac{n_k - np_k}{np_k}\right)^2$
0	57	0,8279	60,4367	11,8336	0,1958
1	13	0,1349	9,8477	9,9225	1,0076
2	3	0,0372	2,7156	0,0807	0,0296
	73		73,0000		1,2330

Otrzymaliśmy wartość statystyki $\chi^2 = 1,233$. Liczba stopni swobody r = 3 - - 1 - 1 = 1. Z tablicy rozkładu χ^2 dla 1 stopnia swobody i dla przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,05$ odczytuje wartość krytyczną $\chi^2_\alpha = 3,841$. Ponieważ

$$\chi^2 = 1,233 < 3,841 = \chi^2_\alpha,$$

więc nie ma podstawy do odrzucenia hipotezy, że proces awarii maszyn i urządzeń elektrycznych pod napięciem 500 V, na powierzchni w przyjętym konwencjonalnie okresie czasu t = 10 dni, jest procesem Poly'a. Prawdopodobieństwo zajścia w ciągu 10 dni przynajmniej jednej awarii $P(k > 0) = 0,1721$. Jak widzimy, $G_2^2 < \bar{x}_2$, więc dla danych liczbowych tablicy 2 wykorzystamy hipotetycznie proces Poissona. Z tablic rozkładu Poissona odczytujemy dla $\lambda = 0,315$ i odpowiedniego k wartości prawdopodobieństwa $p_k = p_k(t)$. Hipotezę H_o, że badany proces jest procesem Poissona weryfikujemy za pomocą testu χ^2, podobnie jak dla tablicy 1, na poziomie istotności $\alpha = 0,05$. Obliczenia podano zostały w tablicy 5.

Tablica 5

k	n_k	p_k	np_k	$(n_k - np_k)^2$	$\left(\frac{n_k - np_k}{np_k}\right)^2$
0	53	0,7408	54,0784	1,1664	0,021
1	17	0,2222	16,2206	0,6068	0,037
2	3	0,0333	2,7010	0,0894	0,033
	73		73,0000		0,091

Wartość statystyki $\chi^2 = 0,091$.

Wykaz przerw w pracy maszyn i urządzeń elektrycznych pod napięciem 500 V na dole

C_1

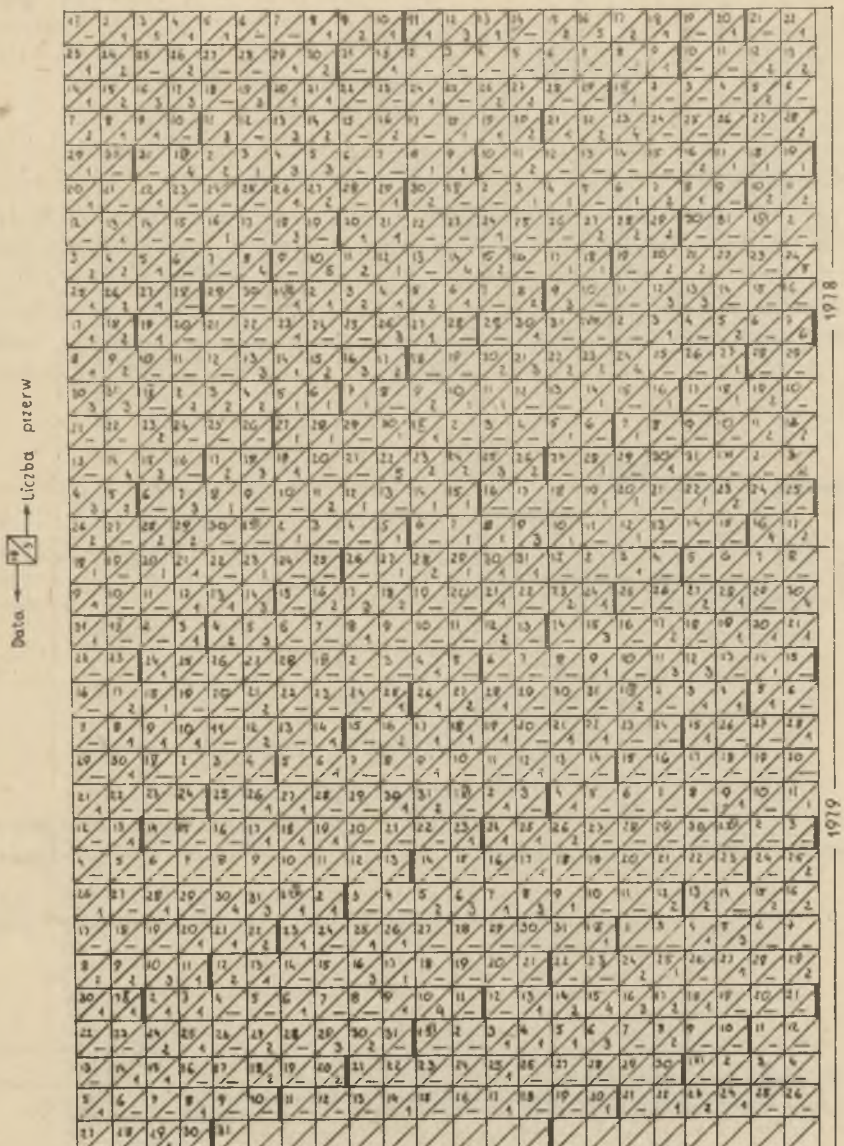

Wykaz przerw w pracy maszyn i urządzeń elektrycznych pod napięciem 6 kV na dole

D$_1$

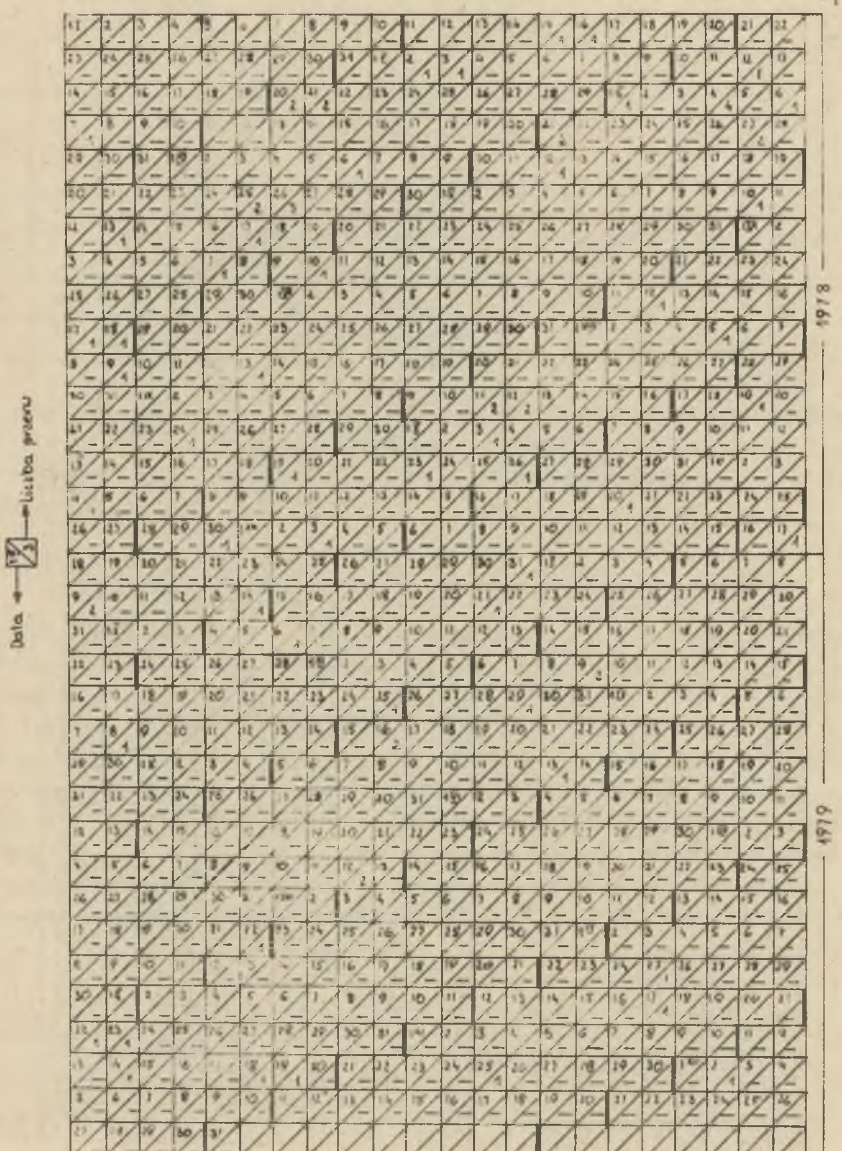

Z tablicy rozkładu χ^2 odczytujemy wartość krytyczną χ_k^2 dla przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,05$ i dla $r = 3 - 1 - 1$ stopnia swobody, wynoszącą 3,841.
Ponieważ

$$\chi^2 = 0,091 < 3,841 = \chi_k^2,$$

nie ma zatem podstawy do odrzucenia hipotezy, że proces awarii maszyn i urządzeń elektrycznych pod napięciem 6 kV na powierzchni, w przyjętym umownie przedziale czasu $t = 10$ dni, jest procesem Poissona.
Prawdopodobieństwo zajścia w ciągu 10 dni przynajmniej jednej awarii wynosi $P(k > 0) = 0,2592$.
Podobnie z wykazów C_1 i D_1 dla tej kopalni otrzymujemy liczby awarii maszyn i urządzeń elektrycznych na dole pod napięciem odpowiednio 500 V i 6 kV w przyjętym przedziale czasowym $t = 10$ dni.

Tablica 6

k	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
n_k	1	4	2	3	4	3	6	11	11	5	6	4	2	3	3	1	3	0	0	0	1

Tablica 7

k	0	1	2	3	4	5	6	7
n_k	32	22	9	5	3	1	0	1

Liczebność dekad $n = 73$.
Średnie arytmetyczne odpowiednio $\bar{x}_3$ i $\bar{x}_4$ wynoszą: $\bar{x}_3 = \frac{586}{73} = 8,0274$, $\bar{x}_4 = \frac{79}{73} = 1,082$.
Odchylenia standardowe wynoszą odpowiednio (z poprawką p)

$$\sigma_3^2 = 5837,4267, \qquad \sigma_4^2 = 1,8317.$$

Ponieważ zarówno $\sigma_3^2 > \bar{x}_3$ jak i $\sigma_4^2 > \bar{x}_4$, więc przypuszczamy, że do danych liczbowych tablicy 6 i tablicy 7 możemy zastosować proces Poly'a.

Obliczone pośrednio za pomocą wzorów (1) i (2) a następnie wzoru (3) prawdopodobieństwa przedstawiają tablica 8 i tablica 9.

Tablica 8

k	n_k	$p_k(t)$
0	1	0,004
1	4	0,037
2	2	0,0313
3	3	0,0516
4	4	0,1072
5	3	0,0824
6	6	0,0871
7	11	0,0867
8	11	0,0643
9	5	0,0637
10	6	0,0748
11	4	0,0599
12	2	0,0467
13	3	0,0423
14	3	0,0419
15	1	0,0382
16	3	0,0315
17	0	0,0179
18	0	0,0164
19	0	0,0110
20	1	0,00001
Razem	73	

Tablica 9

k	n_k	$p_k(t)$
0	32	0,4581
1	22	0,2702
2	9	0,1439
3	5	0,0711
4	3	0,0067
5	1	0,0275
6	0	0,0153
7	1	0,0072
Razem	73	

Hipotezę H_o, że rozkład podany w tablicy 8 jest rozkładem Poly'a weryfikujemy również za pomocą testu χ^2 na poziomie istotności $\alpha = 0,01$ i dla 8 stopni swobody. Obliczona statystyka $\chi^2 = 19,002$, zaś odczytana z tablic χ^2 dla 8 stopni swobody i przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,01$ wartość krytyczna $\chi^2 = 20,09$.

Ponieważ

$$\chi^2 = 19,002 < 20,090 = \chi_k^2$$

nie ma zatem podstawy do odrzucenia hipotezy, że proces awarii maszyn i urządzeń elektrycznych pod napięciem 500 V na dole w przyjętym czasokresie $t = 10$ dni jest procesem Poly'a. Prawdopodobieństwo zajścia w okresie 10-dniowym przynajmniej jednej awarii wynosi $P(k > 0) = 0,9960$.

Podobnie dla rozkładu podanego w tablicy 9, hipotezę H_o, że rozkład ten jest rozkładem Poly'a weryfikujemy za pomocą testu χ^2.

Wartość statystyki $\chi^2 = 2,0979$.

Z tablic rozkładu χ^2 odczytujemy wartość krytyczną χ^2 dla $r = 6 - 1 - 1 = 4$ stopnie swobody oraz poziomu istotności $\alpha = 0,05$.

Ponieważ

$$\chi^2 = 2,0979 < 9,488 = \chi_k^2,$$

nie ma zatem podstawy do odrzucenia hipotezy, że proces awarii maszyn i urządzeń elektrycznych pod napięciem 6 kV na dole w przyjętym umownie przedziale czasu $t = 10$ dni jest procesem Poly'a.

Prawdopodobieństwo zajścia w ciągu t = 10 dni przynajmniej jednej awarii wynosi

$$P(k > 0) = 0,5419.$$

LITERATURA

[1] Cramer H.: Metody matematyczne w statystyce. PWN, Warszawa 1958.

[2] Hellwig Z.: Elementy rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej. PWN, Warszawa 1975.

Wpłynęło do Redakcji 28.06.80 r.

Recenzent:
doc. dr inż. Stanisław Frączek

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПЕРЕРЫВОВ В РАБОТЕ МАШИН И ЭЛЕКТРИЧЕСКИХ УСТРОЙСТВ ПОД НАПРЯЖЕНИЕМ 500 V И 6 KV НА ПОВЕРХНОСТИ И ПОД ЗЕМЛЕЙ В УГОЛЬНОЙ ШАХТЕ

Р е з ю м е

В статье обсужден пример применения разложения вероятностей Пуассона и Полы к прогнозированию случайных перерывов в работе электрических устройств в конверционально принятом промежутке времени.

PROGNOSTICATING PAUSES IN MACHINE AND ELECTRIC APPARATUS OPERATION UNDER THE VOLTAGE OF 500 V AND 6 KV ON THE SURFACE AND AT THE PIT OF THE COALLIERY

S u m m a r y

The paper discusses an example of using Poisson and Poly probability distribution in prognosticating random pauses of the electric apparatus operation within the conventionally accepted time system.